

РЕЦЕНЗІЯ

д.е.н., професора, професора кафедри туризму
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рогового Андрія Віталійовича

на дисертаційну роботу

Чийпеш Наталії Миколаївни на тему:

**«Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку
в структурі національної економіки України»,**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Стрімкий розвиток сучасних технологій має значний вплив на кредитний ринок. Інтереси споживачів постійно змінюються, тому кредитні установи повинні адаптуватися до нових потреб своїх клієнтів і забезпечувати високий рівень надання кредитних послуг. Якісні кредитні послуги можуть існувати лише за умови активного впровадження цифрових інновацій та використання нових інформаційних технологій. Інновації на основі цифровізації дозволяють надавати кредитні послуги по-новому, орієнтуючись на індивідуальні потреби споживачів. Цифрові інновації впливають на функціонування як кредитних установ, так і всього кредитного ринку.

Враховуючи окреслене, можна стверджувати, тема дослідження дисертантки Чийпеш Н.М. в контексті забезпечення стабілізації та інтенсифікації розвитку національної економіки України в умовах постпандемічного відновлення та воєнного стану в Україні є актуальною.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України за темами: «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0118U004407), у межах якої авторкою досліджено сутність таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна

інновація»); «Формування інноваційно-інвестиційних засад сталого розвитку суб'єктів підприємництва в умовах євроінтеграції» (№ державної реєстрації 0121U113249), де дисертанткою обґрунтовано особливості інноваційного розвитку кредитних установ у національній економіці; «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (№ державної реєстрації 0121U113250), у межах якої авторкою проведено аналіз сучасних тенденцій функціонування та розвитку кредитних установ в Україні.

***Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій***

Ознайомлення зі змістом дисертації дало змогу зробити висновок, що представлені наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, мають глибокий науковий зміст та значення для розвитку економіки як науки. Отримані в дисертаційному дослідженні наукові результати є достовірними та ґрунтуються на проведених дослідженнях теоретичного та емпіричного характеру. Сформульована мета відповідає темі дослідження, а об'єкт і предмет науково-методичним вимогам.

Представлена дисертаційна робота є логічним, структурованим та завершеним дослідженням, планомірність якого підтверджує системність процесу дослідження, що дало змогу досягти поставленої мети, яка полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки. Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти, статистичні дані, аналітичні та прогнозні матеріали міністерств і відомств України, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Проведене дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, були використані історико-логічний – для дослідження наукових теорій щодо розвитку інновацій, їхньої ролі в розбудові національної економіки; контент-аналіз – для конкретизації

сутності таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація»; порівняння та абстрагування – при деталізації змісту кредитного ринку та визначенні особливостей його функціонування; систематизації та класифікації – під час розгляду видів інновацій та кредитних інновацій; статистичні методи – для аналізу сучасних трендів функціонування кредитного ринку, актуальних тенденцій його цифрового розвитку; узагальнення – при обґрунтуванні основних напрямів трансформації кредитного ринку в умовах цифровізації національної економіки. Також використані елементи системного підходу, аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для дослідження ролі кредитного ринку в структурі національної економіки, його вплив на процеси цифрової трансформації економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження є цілісною, завершеною науковою працею, що містить комплекс структурних елементів: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Основний зміст – 251 сторінка. Текст дисертації містить 15 таблиць, 57 рисунків, 5 додатків, список використаних джерел із 309 найменувань. Дисертація містить логічні схеми, структуровані таблиці, графічні інтерпретації, що дозволяє комплексно сприйняти дослідження як розгорнуту та узагальнену наукову роботу. Анотація дисертації повністю відображає її структуру, розкриває отримані наукові результати та висновки, логіку дослідження. Вступ до дисертації містить усі структурні елементи, включаючи інформацію про практичну апробацію результатів дослідження, а також особистий внесок

авторки в наукові праці, опубліковані у співавторстві.

У першому розділі дисертації «Теоретичні аспекти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку» у підрозділі 1.1 узагальнено теоретичні підходи до визначення категорій «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація». В даному підрозділі представлено авторські визначення понять «кредитна інновація», «цифрова кредитна інновація».

У підрозділі 1.2 досліджено особливості функціонування кредитного ринку, а саме наукові підходи дослідників до визначення поняття «кредитний ринок», вивчення його функцій, ролі та структури. Приділено увагу причинам і факторам виникнення і розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку. Виокремлено сучасні цифрові інновації, що впроваджені українськими кредитними установами. Також представлено авторське визначення поняття «цифровий розвиток кредитного ринку».

У підрозділі 1.3 розглянуто види інновацій на кредитному ринку України та їхня роль у розвитку національної економіки. Окреслено теоретичні засади впливу процесу впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у кредитні установи на розвиток цифрової економіки, що реалізовано через обґрунтування моделі впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки. Також запропоновано методичний інструментарій оцінювання розвитку цифровізації кредитного ринку в структурі національної економіки.

У другому розділі дисертаційної роботи «Сучасний тенденції розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку» здійснено аналіз сучасного стану функціонування кредитного ринку та основні тенденції розвитку цифрових інновацій на такому ринку.

У підрозділі 2.1 було проаналізовано рівень сучасного стану функціонування кредитного ринку в Україні, в основу якого покладено аналіз базових кількісних показників розвитку банківських і небанківських установ, а саме кількість установ на ринку, активи, пасиви, доходи й витрати кредитних установ, фінансові результати їхньої діяльності, а також

досліджено напрями кредитування та проаналізовано загальний обсяг виданих кредитів.

У підрозділі 2.2 приділено увагу дослідженню основних тенденцій розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку України. Виявлено найбільш інноваційні установи, дослідження яких сприяло виокремленню основних тенденції розвитку цифрових кредитних інновацій на ринку.

У підрозділі 2.3 виявлені перешкоди інноваційного розвитку кредитному ринку України, які формуються на загальнодержавному рівні і рівні окремих кредитних установ. На макрорівні виділено: регуляторні обмеження, корупцію, недостатнє фінансування інновацій, нестабільний інтернет-зв'язок, відсутність доступної фінансової інфраструктури. На мікрорівні виявлено такі перешкоди, як: фінансові, технологічні обмеження, недостатність кваліфікованих кадрів, забезпечення безпеки даних і ризикованість кредитних інновацій. Виявлення зазначених перешкод дозволило визначити шляхи їх подолання

Третій розділ дисертації «Основні детермінанти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку» присвячений дослідженню світового досвіду розвитку цифрових інновацій, запропоновано механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в системі національної економіки, розглянуто інституціональні засади розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку.

Зокрема у підрозділі 3.1 авторкою досліджено світовий досвід розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку виокремлені їх основні тенденції: відкриття цифрового рахунку, відеоспівпраця, хмарні сервіси, використання штучного інтелекту та машинного навчання і р2р-кредитування.

У підрозділі 3.2 обґрунтовано механізм розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в системі національної економіки, що враховує мету, цілі та функції, основні принципи побудови механізму, ресурсне забезпечення його формування і реалізації, а також методи та інструменти механізму. Розроблено основні напрями удосконалення умов цифрового розвитку кредитному ринку.

У межах підрозділу 3.3 проаналізовано інституційне забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України. Виокремлено ключових суб'єктів інституційного впливу на діяльність кредитних установ, встановлено їх функції. До складу інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України було віднесено Fintech-екосистему кредитного ринку, яку проаналізовано.

Загалом, можна стверджувати, що дисертаційна робота є завершеною працею, що виконана авторкою самостійно, містить цінні наукові положення теоретичного та прикладного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів

У дисертації сформульовані та обґрунтовані наукові положення, що мають теоретичне та практичне значення. Найбільш вагомими науковими результатами вважаємо:

вперше:

– обґрунтовано теоретико-прикладні положення моделі впливу цифровізації кредитного ринку на інноваційний розвиток національної економіки;

удосконалено:

– наукові підходи щодо обґрунтування видів інновацій в системі кредитного ринку. Перелік вже відомих таких інновацій був розширений новими ознаками та відповідними до них видами інновацій: за специфікою діяльності кредитної установи, впливом на розвиток національної економіки, рівнем цифровізації, що дозволило конкретизувати сутність та роль цифрових кредитних інновацій у загальній системі їх видів;

– підхід до розгляду сутності та основних компонентів інституційного забезпечення розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку, у межах якого, крім традиційних складових такого забезпечення (нормативно-правове

забезпечення, інфраструктурне забезпечення, освітньо-наукове забезпечення), також виокремлено Fintech екосистему кредитного ринку;

– науково-концептуальні положення функціонування механізму розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку;

набули подальшого розвитку:

– розширення понятійного апарату у сфері пізнання сутності інноваційного розвитку національної економіки та особливостей його забезпечення через дослідження змісту таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація», що дало можливість надалі обґрунтувати зміст дефініції «цифрова кредитна інновація»;

– обґрунтування сутності дефініції «цифровий розвиток кредитного ринку», що реалізовано на основі детального вивчення сутності такого ринку, конкретизації основних його функцій, специфічних рис функціонування та розгляду змісту дефініції «цифровий розвиток»;

– напрями розвитку кредитного ринку та активізації його цифрової трансформації, які були виокремлені на основі результатів аналізу сучасних тенденцій розробки та впровадження цифрових кредитних інновацій, визначення перешкод на мікро- та макрорівнях використання таких інновацій.

Практичне значення результатів дослідження

Теоретичні результати дослідження використано в освітньому процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема, при розробці та викладанні навчальних дисциплін «Макроекономічний аналіз», «Банківські операції», «Фінансові технології».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у використанні їх в практичній діяльності комерційного банку ПУМБ, акціонерного банку «Південний», кредитної спілки «Чернігівська».

***Повнота викладення наукових результатів дисертації
в опублікованих працях***

Основні положення дослідження опубліковано у 16 наукових працях, з яких одна стаття, що індексується у наукометричній базі Web of Science, чотири статті у наукових фахових виданнях України, один розділ у колективній монографії, десять праць апробаційного характеру. Слід відмітити, що кількість наукових праць є достатньою для представлення дисертації до захисту.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертантка дотримувалась норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

***Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви,
зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати
підґрунтям дискусії під час захисту дисертації***

1. На с. 59 дисертаційного дослідження авторкою виокремлено цифрові інновації, які відіграють особливу роль у розвитку кредитного ринку. Серед таких зазначено дистанційне обслуговування, впровадження штучного інтелекту та роботизація процесів, хмарні сервіси, р2р-кредитування. На

нашу думку, слід було розглянути також небанки як прогресуючу цифрову інновацію в сучасному розвитку цифровізації кредитного ринку.

2. Назва підрозділу 2.3 в дисертаційному дослідженні не відображає в повному обсязі розкритий авторкою зміст. Доцільно було б назвати даний підрозділ «Розвиток цифровізації кредитного ринку та перешкоди його інноваційному розвитку».

3. У підрозділі 3.2 дисертації авторкою зазначається, що розвиток цифрової фінансової грамотності населення та економічних суб'єктів можливо досягти за допомогою створення і просування навчальних програм для різних вікових груп і верств населення (с. 176). На нашу думку, варто було б деталізувати, які саме навчальні програми повинні впроваджуватись у сучасному освітньо-цифровому світі і яким чином їх популяризувати для громадян.

4. У розділі 3 дисертації доцільно було б розкрити питання економіко-математичного моделювання впливу інноваційної діяльності кредитних установ на розвиток кредитного ринку, за результатами якого запропонувати стратегічні детермінанти розвитку цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки.

5. На нашу думку, недостатньо висвітлені негативні аспекти, які може спричинити цифровізація кредитного ринку. Доцільно було б розкрити можливості, переваги і ризики від впровадження цифрових інновацій в діяльність кредитних установ

Проте, вказані дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Чийпеш Н.М.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чийпеш Наталії Миколаївни на тему «*Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України*» є самостійним та завершеним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, виконане на актуальну тему. За своїм

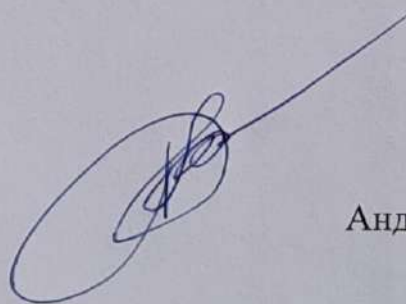
змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає нормативним вимогам.

Зміст роботи відповідає спеціальності 051 Економіка, вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Чийпеш Наталія Миколаївна, авторка дисертаційної роботи на тему «Розвиток цифрових інновацій на кредитному ринку в структурі національної економіки України», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туризму
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
МОН України

Андрій РОГОВИЙ